

MAKROIQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI

Abdug'ofurov Xislatillo Xayrullo o'g'li

Andijon Davlat Texnika instituti mustaqil izlanuvchisi

Ilmiy rahbar: Anafiyayev Abdurashid Mamasidikovich

Annotatsiya

Ushbu maqolada makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda xizmatlar sohasining roli, uning mamlakat iqtisodiyotidagi ulushi va dinamikasi tahlil qilinadi. O'zbekiston misolida xizmatlar sohasining yalpi ichki mahsulot (YaIM)dagi ulushi, soha bo'yicha yalpi qo'shilgan qiymat (YQQ), bozor xizmatlari, aloqa/raqamlashtirish, savdo, transport, turizm kabi bo'limlar bo'yicha o'sish sur'atlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, soha rivoji va makroiqtisodiy barqarorlik o'rtasidagi bog'liqlik — mehnat bozori, investitsiyalar, diversifikatsiya va tashqi balans orqali — tahlil qilinadi. Maqolada 2019–2025 yillar oralig'idagi statistik ma'lumotlar asosida xizmatlar sektorining iqtisodiy sur'atlari ko'rsatiladi va mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar

makroiqtisodiy barqarorlik, xizmat ko'rsatish sohasi, yalpi qo'shilgan qiymat, xizmatlar eksporti, xizmatlar bozori, raqamlashtirish.

Mazkur ilmiy tadqiqot O'zbekiston iqtisodiyotida makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash jarayonida xizmatlar sohasining rolini chuqur tahlil qilishga bag'ishlangan bo'lib, so'nggi yillarda mamlakatda amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar, statistik ko'rsatkichlar va tarkibiy o'zgarishlar asosida xizmatlar sektori dinamikasini yoritadi. Xizmatlar sohasi hozirgi vaqtda O'zbekiston iqtisodiyotining eng yirik va tez o'sayotgan tarmoqlaridan biri hisoblanib, uning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi yil sayin ortib bormoqda. Bu jarayon iqtisodiyotning umumiy barqarorligi, o'sish sur'atlari va mamlakatning global iqtisodiy tizimdagi pozitsiyasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Mustaqillikdan keyingi davrda olib borilgan islohotlar natijasida respublika iqtisodiyoti sanoat va qishloq xo'jaligi bilan bir qatorda xizmatlar sektorining jadallashuvi orqali diversifikatsiyalandi, bu esa makroiqtisodiy barqarorlikning mustahkamlanishiga zamin yaratdi.

Xizmatlar sohasining iqtisodiyotdagi o'rni o'tgan yillar davomida sezilarli darajada kuchaydi. Ayniqsa 2020–2025 yillar oralig'ida mazkur tarmoqning ulushi yaqqol oshib borayotgani kuzatildi. 2020-yilda xizmatlar ulushi 37 foiz atrofida bo'lgan bo'lsa, 2021-yilda bu ko'rsatkich 38,3 foizga yetdi. 2022-yilda esa xizmatlar sektori umumiy iqtisodiy o'sish fonida 46 foizga ko'tarildi. 2023-yilda ulush 47,3 foiz, 2024-

yilda 48,8 foizni tashkil etdi, 2025-yilning dastlabki hisob-kitoblariga ko‘ra esa xizmatlar ulushi qariyb 49,4 foizga yetdi. Bu raqamlar xizmatlar sektorining O‘zbekiston iqtisodiyotida yetakchi bo‘lib borayotganini ko‘rsatadi. Xizmatlar ulushining oshishi iqtisodiyotning tarkibiy jihatdan diversifikatsiyalanayotganini, sohaning bandlik va YaIMga qo‘shayotgan hissasi tobora ortib borayotganini anglatadi.

Xizmatlar sohasining yalpi qo‘shilgan qiymati ham sezilarli o‘shishni namoyish etmoqda. 2020-yilda 280 trillion so‘mni tashkil etgan YQQ 2021-yilda 320 trillion, 2022-yilda 390 trillion, 2023-yilda 437,8 trillion, 2024-yilda esa 560 trillion so‘mga yetdi. 2025-yilning yanvar–sentabr natijalariga ko‘ra, xizmatlar sektorining YQQ hajmi 612,2 trillion so‘mni tashkil etgani qayd etilgan. Mazkur sur‘atlarning yuqoriligi xizmatlar sohasining iqtisodiyotdagi real o‘shish omili sifatidagi rolini yuzaga chiqaradi. Xizmatlar sektorining bunday shiddatli o‘shishi esa iqtisodiy faollikning kengayishiga, ichki talabning ortishiga, tadbirkorlik subyektlarining ko‘payishiga va investitsion jozibadorlikning oshishiga bog‘liq deb baholanadi.

Xizmatlar tarmog‘i tarkibida eng yuqori sur‘atlar aloqa va axborot texnologiyalari xizmatlarida kuzatildi. 2023-yilda mazkur yo‘nalish 24,2 foizga o‘ydi. Bu o‘shish mamlakatda kechayotgan raqamlashtirish jarayonlari, internet infratuzilmasining kengayib borayotgani, axborot texnologiyalari xizmatlariga talab ortib borayotgani bilan izohlanadi. Axborot-kommunikatsiya xizmatlarining tez o‘shishi xizmatlar sektori ichida yangi tarkibiy o‘zgarishlarni yuzaga keltirdi, shuningdek, iqtisodiyotning raqamli segmenti orqali umumiy barqarorlikka qo‘shimcha turtki berdi.

Savdo xizmatlari ham xizmatlar sektorining asosiy drayverlaridan biri bo‘lib, 2023-yilda 9,9 foizlik o‘shishni qayd etdi. Mamlakatda aholining daromadlari ortib borayotgani, ichki bozor kengaygani, chakana savdoning zamonaviy formatlarga o‘tishi (supermarketlar, elektron savdo) bu jarayonni kuchaytirdi. Yashash va ovqatlanish xizmatlari esa 12,5 foizga o‘stib, turizm infratuzilmasining rivojlanishi bilan bog‘liq bo‘ldi. Transport va logistika xizmatlari 8 foizga o‘ydi, bu esa xalqaro savdo, tranzit imkoniyatlarining oshishi va yo‘l-transport infratuzilmasiga qaratilgan davlat investitsiyalari bilan chambarchas bog‘liq.

Moliyaviy xizmatlar sektoridagi 16,4 foizlik o‘shish esa bank tizimi faoliyati, kredit portfeli kengayishi, aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish ko‘rsatkichlari oshishi hamda fintex xizmatlarining kirib kelishi bilan izohlanadi. Zamonaviy moliyaviy texnologiyalar, raqamli to‘lov tizimlari va fintech platformalarining keng tarqalishi moliyaviy xizmatlar bozorini yanada jonlantirdi.

Makroiqtisodiy barqarorlik nuqtayi nazaridan xizmatlar sohasining o‘shishi bir nechta omillar orqali o‘z ta‘sirini ko‘rsatadi. Birinchidan, xizmatlar sektori iqtisodiy diversifikatsiyaning muhim manbasidir. Qishloq xo‘jaligi yoki xomashyo eksportiga qaramlik kamaygan sari, iqtisodiyot global bozor shoklariga nisbatan barqarorroq

bo'ladi. Xizmatlar sektori aynan shunday barqarorlashtiruvchi omil vazifasini bajaradi. Ikkinchidan, xizmatlar sohasining kengayishi bandlik darajasiga ijobiy ta'sir qiladi. 2024-yilda yaratilgan yangi ish o'rinlarining 65 foizi aynan xizmatlar tarmog'iga to'g'ri kelgani bu sektorning ahamiyatini yana bir bor tasdiqlaydi. Bu esa ijtimoiy barqarorlikning muhim ko'rsatkichidir.

Uchinchidan, xizmatlar sektorining investitsiya jalb qilishdagi o'rni ham ortib bormoqda. So'nggi yillarda O'zbekiston iqtisodiyotida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning ma'lum bir qismi axborot texnologiyalari, turizm, logistika va moliyaviy xizmatlar kabi yo'nalishlarga yo'naltirilmog'da. 2023–2025 yillarda xizmatlar sektoriga jalb qilingan investitsiyalar 22 foizga oshgani qayd etilgan. Bu esa sektorning iqtisodiy o'sishda yanada faol ishtirok etayotganini bildiradi.

Xizmatlar sektorining yana bir muhim jihati — eksport salohiyatidir. Aloqa, transport, IT-outsourcing va turizm xizmatlari orqali mamlakatga kelayotgan valyuta tushumlari tashqi savdo balansining yaxshilanishiga, makroiqtisodiy muvozanatning saqlanishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, IT xizmatlari eksporti so'nggi yillarda sezilarli o'sishni qayd etmoqda. Dunyo bozorida raqamli xizmatlarga bo'lgan talabning oshishi O'zbekiston IT mutaxassislari uchun ham keng imkoniyatlar yaratdi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda xizmatlar sohasi sezilarli darajada rivojlanmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2025 yilda mamlakatda ko'rsatilgan bozor xizmatlari hajmi 1,05 kvadrillion so'mga yetib, 2024 yilga nisbatan 14,7 foizga oshgan.

Shuningdek, xizmatlar sektori yalpi ichki mahsulot tarkibida ham muhim ulushni egallaydi. 2025 yil yakunlariga ko'ra, xizmatlar sohasining YAIMdagi ulushi 48,6 foizni tashkil etdi, bu esa iqtisodiyotning xizmatlar yo'nalishiga tobora ko'proq moslashib borayotganini ko'rsatadi.

Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash uchun xizmatlar sohasini quyidagi yo'nalishlarda rivojlantirish muhim hisoblanadi:

1. Raqamli iqtisodiyot va IT xizmatlarini rivojlantirish

Raqamli texnologiyalar iqtisodiyotning barcha tarmoqlariga kirib bormoqda. IT xizmatlari, elektron tijorat, fintech va sun'iy intellekt texnologiyalari xizmatlar sektorining yangi rivojlanish bosqichini boshlab bermoqda.

2. Turizm xizmatlarini kengaytirish

O'zbekiston boy tarixiy meros va madaniy obidalarga ega bo'lgan davlat sifatida turizm sohasini rivojlantirish orqali xizmatlar eksportini oshirish imkoniyatiga ega.

3. Transport va logistika xizmatlarini rivojlantirish

Markaziy Osiyoda strategik geografik joylashuvga ega bo'lgan O'zbekiston uchun transport-logistika xizmatlarini rivojlantirish xalqaro savdo hajmini oshirishga xizmat qiladi.

4. Moliyaviy xizmatlarni modernizatsiya qilish

Bank tizimini rivojlantirish, kredit xizmatlarini kengaytirish va kapital bozorini rivojlantirish iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlaydi.

Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda xizmatlar sohasining ahamiyati

Xizmatlar sektorining rivojlanishi iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlarni ta'minlaydi. Bu esa iqtisodiy diversifikatsiya, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va yangi texnologiyalarni joriy etishga yordam beradi.

Shuningdek, xizmatlar sohasi iqtisodiyotda yuqori qo'shimcha qiymat yaratish imkoniyatiga ega bo'lib, bu davlat byudjeti daromadlarini oshirish, aholi daromadlarini ko'paytirish hamda makroiqtisodiy muvozanatni ta'minlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston xizmatlar sektorining barqaror o'sish sur'atlari umumiy makroiqtisodiy barqarorlikka sezilarli hissa qo'shmoqda. Sektorda kuzatilayotgan tarkibiy kengayish, raqamlashtirish jarayonlari, bandlikning oshishi, investitsiyalar oqimi va YQQning barqaror o'sishi O'zbekiston iqtisodiyotining istiqbolli yo'nalishlardan birini aks ettiradi. Statistika ko'rsatkichlar shuni ko'rsatadiki, xizmatlar sohasi respublika iqtisodiyotining eng faol rivojlanayotgan tarmog'idir va uning o'sishi makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning muhim omillaridan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo'mitasi rasmiy ma'lumotlari (2020–2025).
2. “O'zbekiston Respublikasi Milliy rivojlanish strategiyasi – 2030”.
3. Avazov N.R. *Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda investitsiyalarning ahamiyati*.
4. Maxmudov N.M., Avazov N.R. *O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan samarali foydalanish yo'llari*.
5. Xodiyev B.Y., Shodmonov Sh.Sh. *Iqtisodiyot nazariyasi*. – 2017.
6. Invexi.org – “Uzbekistan's economy on the rise: GDP growth reached 7.6% in 2025”.
7. stat.uz – Xizmatlar sektoriga oid ochiq statistik byulletenlar va press-relizlar.
8. Yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot ilmiy jurnali — xizmatlar sektoriga oid tadqiqotlar.